

MIHAIL SĂDOVEANU

una din operele Sădoveniene

Romane istorice

Opere sădoveniene

VIATA LUI

ȘTEFAN CEL MARE

EDITURA
ASA

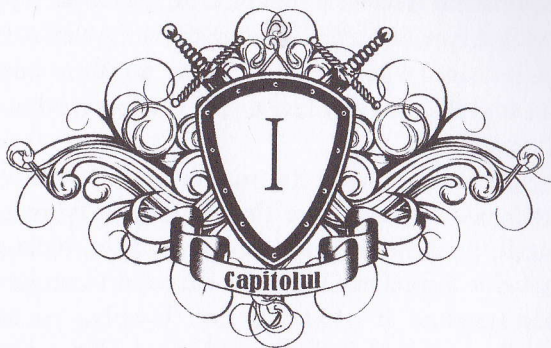
CUPRINS

Prefață	5
CAPITOLUL I	11
• În care se arată de ce a trebuit să vie Ștefan-Voievod cel Mare la tronul Moldovei	
CAPITOLUL II	21
• Despre puterile răului care s-au ridicat împotriva legii lui Hristos și despre un jurământ al unui tânăr voievod	
• Despre credința de demult și o poveste cu Sfântul Ioan din Peșteră	
• Despre blândeța noroadelor și prinților din Evul Mediu	
CAPITOLUL III	43
• Țara Moldovei odinioară, așa cum ne-o înfățișează un voievod al ei	
CAPITOLUL IV	55
• Zvonuri și povești în Moldova la moartea lui Ioan Huniade	
• Apoi învierea la Suceava în anul 1457 și așezarea nouă a țării	
CAPITOLUL V	73
• Ștefan-Voievod începe a se mișca, în vreme ce Mahomet-Sultan vine la Dunăre și în Țara Românească cu război împotriva lui Țepeș-Vodă	
• Cum, după Hotin, s-a dobândit Chilia și cum a fost războiul cu Matiaș Corvin, craiul unguresc	
CAPITOLUL VI	93
• Solie la Vilna	
• Vorbe între Măria sa Ștefan-Vodă și coconul său Alexandrel	
• Plinirea pedepsei unui ucigaș de domn și frate	

- Despre năvălirea tătarilor de la Volga și despre sfințirea Putnei
- Despre un cutremur care a fost în anul al paisprezecelea al domniei lui Ștefan-Voievod

CAPITOLUL VII	117
• Războiul cu Radu-Vodă Basarab	
• Pregătiri ale domnilor și crailor pentru cruciada împotriva lui Mahomet-Sultan	
• Sila otomanilor vine asupra Moldovei	
• Ștefan-Vodă așteaptă zadarnic sprijinul creștinătății	
• Stă singur în războaiele cu păgânii	
CAPITOLUL VIII	139
• Din care se vede că nenorocirile și răutățile se țin de mână	
• Că de cele mai multe ori nu spiritul cârmuiește materia	
• Că Ștefan-Vodă a stat singur în dureri și încercări	
• În sfârșit, se arată tânguiera Măriei sale Ștefan-Voievod	
CAPITOLUL IX	161
• Despre fântâna răscumpărării și începutul războiului cu Olbriht-Crai	
• Despre bătălia de la Cozmin și praznicul oștilor la Hârlău	
CAPITOLUL X	187
• Despre sfârșitul războiului cu Craiul Olbriht și cele din urmă rânduielei pentru veac, după care îngerul a venit să cerceteze pe robul lui Dumnezeu Ștefan-Voievod cel Mare și Sfânt	
Referințe critice	198
Cronologie	209
Activitate politică	222

În care se arată de ce a trebuit să vie Ștefan-Voievod cel Mare la tronul Moldovei

¹ Subregatul de Galitzia, cunoscut și sub numele de Bucovina, a fost o regiune din nord-estul Europei, care a fost parte din Imperiul Austriac și ulterior din România.

² Conducătorul unui oraș, primar în Moldova.

ând în micul și neînsemnatul principat al Moldovei a intrat Ștefan, fiul lui Bogdan, ca să apuce domnia, cursul anilor de la Hristos era 1457.

Tânărul domnișor era cu totul necunoscut. După asasinarea părintelui său trăise pribeag la curți străine. Acuma venise cu ajutor de la munteni, cu partizani de țară și mercenari de strânsură. Faptul, întocmai la fel, se petrecuse în nenumărate rânduri în acel început de veac, cu alți pretendenți. Unii își aduceau sprijinul de la unguri, alții de la leși: zilele domniilor lor fuseseră puține și supuse blăstămului. Se afla acolo, lângă Dunăre, la marginea Europei și a Scitiei, un colț nou de lume, de prea scurtă vreme întemeiat și bătut de vânturi contrare. Mai sosea un nor de pulbere, din care amenința cătră scaunul Țării, Suceava, o altă spadă, cercând norocul stăpânului ei.

Ceea ce numeau oamenii de atunci voința neclătită a lui Dumnezeu hărăzea acelu braț și acelei spade un destin cu totul excepțional.

II

ara Moldovei se cuprindea atunci de la Pocuția¹ în lungul Carpaților până la Dunărea, Marea și Nistru, ocol de 222 de mile geografice sau 274 de ceasuri cu piciorul de jur-împrejur. După astâmpărul hoardelor, care, totuși, nu-și uitau de tot drumurile lor vechi de pradă, descălecase ră aici domni și boieri de peste munte, cu soțiile lor, năzuind spre largime și căutând să scape din strânsoarea regelui unguresc. Găsind pământuri grase și păduri bătrâne, se lărgiseră pe văile apelor, spre câmpii. Sămânța acelor oameni liberi era de vechi pământeni ai Daciei, grăind o limbă care amintea stăpânirea și amestecul romanilor. De la Munții Apuseni la Maramureș, în tot nordul Ardealului, au rămas până astăzi vetrele de demult, ținute de aceleași neamuri statornice din care se trag acei descălecători.

La începutul veacului XV, a stătut voievod în Suceava Alexandru, căruia i s-a zis cel Bun, din familia Mușat. Acest domn de țară nouă a așezat rânduieli după moda împărăției Bizanțului, împărțind dregătorii, punând căpitenii peste oști, pârcălabi și șoltuzi² peste târguri și cetăți. A împuternicit

¹ Subregiune istorică a Galiției, cuprinsă între râurile Prut și Ceremuș în zilele noastre parte a Ucrainei.

² Conducătorul unui oraș, primar în Moldova.

cu hrisoave pe stăpânii vechi și noi ai cuprinsurilor, a așezat biruri și vămi, a recunoscut privilegiile găsite ale neguțătorilor străini, armeni, nemți și genezezi, gospodărind treizeci și mai bine de ani cu pace și cu tihnă. La trecătorile munților, spre țara regelui ungar, găsisse cavaleri nemți, papistași³ după credință, pe care i-a respectat și cu care a trăit în bună înțelegere. El însuși a avut soții doamne catolice; totuși, el a fost cel dintâi mare orânduitor al ortodoxiei.

Astfel, într-un veac, oamenii din munte s-au dezvălit către câmpie. Înmulțind satele, s-au răsfirat spre Prut și Nistru. Își măsurau iazurile cu bătaia săgeții, prisăcile în poieni cu aruncătura baltagului, moșiile neamurilor cu ochii, din cel mai înalt țănc cât cuprindeau privirile în patru vânturi, punând semne și bătând bouri⁴. Umblau cu turmele de la Câmpulung și Trotuș până la Chilia și Liman. Din cetățile Nistrului, străjerii domnești se uitau în pustiile tătarilor.

³ Catolic.

⁴ Fier cu marca unui cap de bour cu care se însemnau răufăcătorii, vitele, pietrele de hotar etc.

III

Evoia de autoritate în aceste ținuturi bântuite de invazii se întovărășea cu un îmbelșugat folos pentru vistieria domnească: deoarece împrejurările europene și heghemonia comercială a Republicii Venețiene în Marea de Mijloc siliseră pe genezezi, biruiți în interesele lor cardinale de neguțătorii lui San Marc, să-și caute spre orientul asiatic o cale continentală. Întovărășindu-se cu nemți și leși⁵, având agenți pe armeni și greci, oamenii de afaceri de la Genova organizaseră concurența prin drumul tătarăsc, care acum mergea în lungul Moldovei la Cetatea Albă, sub apărarea noului voievod. Un al doilea drum, pe la ocele domnești de la Troțuș, ori pe la Brașovul Ardealului, se sfârșea la Cetatea Chilieii. Din ambele porturi, corăbiile geneveze pluteau spre Cafa⁶. Privilegiile și orânduiele în întocmite în timpul lui Alexandru-Voievod Bătrânul arată, prin grija, preciziunea și enumerarea amănunțită a articolelor cu taxele respective, importanța acestui capitol fiscal pentru Domnie. Pământul virgin al Moldovei își dădea rodul lui în chip firesc; oile și vitele albe se prăseau în imășuri largi; unele mergeau la export pe calea mării, altele se îndrumau

⁵ Vechiul nume al Polonilor.

⁶ Orașul Caffa, astăzi Feodosia, în Ucraina.

spre Danțig; companiile de comerț de la Genova și sucursalele lor de la Liov lăsau vistieriei însemnate câtimi⁷ de aur. Asemenea amestec de interese a sporit și năzuința crailor Ungariei și Poloniei de a păstra ori a impune influența și suveranitatea lor asupra acestui mic, însă bogat și important principat.

Alexandru-Voievod Mușat a domnit deci cu bine și prietenie ani treizeci și doi chiar la începutul veacului. A avut la curtea lui o doamnă de la Ardeal; pe urmă una de la Cracovia, soră a însuși regelui Vladislav. A împrumutat Măriei Sale craiului, ca să-și poarte războaiele cu cruciații, o sumă însemnată de galbini, pentru care a luat amanet ținuturi și cetăți leșești, și-a făcut scrisorile de închinare după moda medievală către ambii suverani, și a adormit, întru legea părinților săi, liber și de sine stătător, poruncind să-i fie sălașul de veci în sfânta mănăstire a Bistriței, unde odihnește și acum.

Urmând oarecum pilda climatului din această parte de lume, care se desfășură fără noimă și-n salturi de tigru, amestecând anotimpurile, ploile cu viscocele, tornadele cu calmurile neclintite, revărsările de puhoaic cu secetele, Domnia de la Moldova s-a tulburat îndată după moartea bătrânului. Vreme de un sfert de veac au urmat împărecheri, silnicii⁸, prigoniri și omoruri în familia domnească, sub privegherea și grija regilor suzerani⁹.

Păcătoasa fire a oamenilor îndeobște și a pământurilor de la noi îndeosebi ațâță la desfătarea răului atunci când trupul se lăfăie în huzur, iar înțelepciunea nu se vedește decât la sfârșitul nenorocirilor.

Blândul și precinstitul Voievod Alexandru s-a îngrijit cuviincios de Doamnele sale; dar umblând ca să dreagă dreptățile norodului, prin atâta belșug de turme, bucate și podgorii, s-a molipsit de voia-bună a tuturor întru nunta cu pământul feciorelnic, și a lăsat copiii din flori în multe părți. Așa că după ce coborătorii săi legiuiri au început a se împunge și a se tăia, căutând ajutor la craii străini, s-au semețit și unii din copiii din flori,

⁷ Ceea ce se poate măsura sau număra; număr, mărime, volum, cantitate.

⁸ Constrângere, oprinare, violență.

⁹ Care își exercită influența asupra altui stat, aflat în raport de vasalitate cu acesta.

socotindu-se tot os din osul Voievodului răposat, cu același drept în fața lui Dumnezeu.

Feciorul cel mai mare al lui Alexandru Bătrânul a fost Ilie, însoțit cu Maria, soră a reginei Poloniei. Din căsnicia aceasta s-au născut două vlăstare: Roman și Alexandru. Al doilea fecior al Voievodului răposat se numea Ștefan.

Ilie, cumnat regesc, a stătut Domn în Suceava până ce, la uneltirile și amenințările fratelui său, s-a înduplecat să-i dea în stăpânire Țara de Jos. Domnia aceasta dublă a durat până la 1444, când regele Vladislav Jagello a pierit în bătălia cea mare de la Varna, cu turcii, îndată Ștefan, văzând pe fratele său fără ocrotitor, a pășit asupra lui prinzându-l în scaunul de la Suceava și punând pe gâde¹⁰ să-i scoată ochii. Roman, feciorul orbitului, cu fratele său Alexăndrel și cu maica sa, scapă în Lehia, punându-se sub aripa unchilor și neamurilor din Republică.

În țară, Ștefan ucigașul își împarte domnia cu Petru, al treilea frate, mai mic, până ce Roman, cu oaste leșască, vine asupra lui în Suceava, îl prinde și îl descăpățânează. Petru fuge în Ardeal, se întoarce cu sprijin de la Ioan Corvin, voievodul acelei țări, și alungă pe nepotul său. Nu mult după aceea Roman, pribeag în Polonia, moare. Îndată Doamna Maria, maica sa, sumuță¹¹ asupra Moldovei pe Alexăndrel, al doilea copil. Partizanii leși îl pun pe acesta în scaunul Sucevei și de acolo Alexăndrel-Vodă cade la împăcare cu un unchi al său, Petru Aron, îngăduindu-l să domnească în parte.

Atuncea, «dacă-i vorba pe-aceea», cum spun moldovenii, s-a sculat un fecior din flori dintre cei sămănați de Voievodul bătrân. Numele lui era Bogdan. Acesta a fost tatăl lui Ștefan, despre care vorbim noi aici. Venind împotriva Domniei cu oaste, alungă tovărășia lui Alexăndrel și Petru Aron. Ambii aceștia pribegesc, după datină, la leși. După un timp Petru Aron, mai harnic, calcă hotarul cu pâlcuri de călăreți și găsește în câșlegile¹² de toamnă, la vreme de noapte, în petrecere de nuntă, pe

¹⁰ Călău; gealat.

¹¹ A ațâța.

¹² Interval de timp între două posturi ortodoxe.